

KLÁRA TRSKOVÁ / 6. 10. 2021

Kreolské filmy Pedra Costy v kině Ponrepo

Ostrov Zeleného mysu nemá mnoho výrazných režisérských hlasů, které by svými snímky mohly rozvíjet místní kinematografický průmysl. Poslední významnější hraný celovečerní film zde natočil Leão Lopes v roce 1996 (*Ilhéu de Contenda*). Portugalský režisér Pedro Costa se díky osobnímu přístupu ke kapverdským (ne)hercům a dlouhým časovým úsekům, které věnuje intenzivnímu natáčení, sám naučil kreolsky. Postupem času obsadil všechny role herci s kapverdskými kořeny a své filmy natáčené v Lisabonu tak do jisté míry „kreolizoval“. Kreolština, původně jazyk marginalizovaných lisabonských dělníků, díky němu pronikl na plátna artových filmových festivalů.

Portugalský režisér nesouhlasí se současnou podobou filmového průmyslu (často mu totiž nepříjemně připomíná továrnu na levně šité oblečení) a postupně se ve svém procesu natáčení proti němu vymezil. V posledních letech upřednostňuje práci s marginalizovanými neherci, kteří při dlouhodobé spolupráci a zkoušení získávají průpravu profesionálních herců. Členové malého čtyřčlenného štábu pobírají rovnocennou mzdu a snímek není před začátkem natáčení neměnně zafixován psaným návrhem filmu či scénářem.

Motivem, který se prolíná Costovou tvorbou, je nucená ekonomická migrace uvnitř bývalého koloniálního impéria. Setkáváme se s filmovou postavou Ventury, který přijel do Portugalska z Kapverdských ostrovů za příslibem lepší budoucnosti v sedmdesátých letech. Celý jeho život určoval rytmus nekonečné práce, únavy a chvilkového rozptýlení od fyzického a psychického strádání. Alkohol a drogy jsou v Costových snímcích zobrazeny bez morálního odsudku, pouze jako prostředky, jak se vypořádat s chudobou, samotou a steskem, protože dalšími z možných východisek z nepříznivé životní situace jsou už jen šílenství nebo dobrovolný odchod ze života. Některé postavy zůstávají navždy chyceny ve čtvrtích na okrajích Lisabonu, které se

postupně staly jejich domovem, jiné nepřestávají snít o návratu domů nebo plánovat odchod do hospodářsky rozvinutější Francie.

Kapverdští ekonomičtí migranti zakládají v živelně vybudovaných čtvrtích své rodiny a vychovávají další generaci, která se stává součástí Costových filmů. Obyvatelé bývalých portugalských kolonií žijí (v dnes již zdemolovaném a vysídleném) sousedství Fontainhas vedle rodilých Portugalců, kteří jsou pak do jisté míry ovlivněni jejich kulturou. Mluví například plynule kreolsky jako hlavní postava prodavačky zeleniny závislé na heroinu z filmů *Vandin pokoj* (2001) nebo *Mládí vpřed* (2006). Ve filmech z devadesátých let můžeme kreolštinu občasné zaslechnout v několika replikách jako doplněk portugalského (například ve snímku *Kosti* z roku 1997), v pozdějších dílech její využití narůstá, až se stává hlavním jazykem Costových filmů jako v případě kritikou oceňované *Vitaliny Varely* (2019).

Migrace se ve snímcích Pedra Costy objevuje i ve své abstraktní podobě – migrují zde jednotlivé filmové postavy, které volně přecházejí z jednoho díla do druhého. Filmografií proplouvají také spleť lidské osudy, milostné dopisy i bizarní pouliční příběhy. Někdy na dlouho zmizí a vynoří se až s odstupem několika dekad v některém z dalších filmových děl. Tato pavučina příběhů a vztahů mezi postavami se s každým filmem dále zahušťuje.

Kino Ponrepo po pondělní projekci filmu *Vitalina Varela* za účasti režiséra uvede ještě celovečerní filmy *Mládí vpřed*, *Vandin pokoj*, *Kde leží váš úsměv zakopán?* (2001), *Dům z lávy* (1994) a krátkometrážní snímky *6 Bagatelas* (2001) a *O nosso homem* (2010). Celý program připravil Národní filmový archiv ve spolupráci s Portugalským centrem Instituto Camões v Praze a Filmovou a televizní fakultou Akademie múzických umění (FAMU), kde se režisér během pobytu v Praze setkává se studenty nad jejich rozpracovanými filmy.